



- Netwerken in het Fonds Karel De Pauw
- Restauratie van een foto op porselein
- Het oudste archiefstuk van het AMVB
- Lijkredes voor Lodewijk de Raet
- Verzen voor Gijs Garré
- De bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium Brussel

W^{er} Guiliam Vanden Heuvel Prins.

Mr Francisus Van Bouchout Tresorier.

Mr Iacobus Verbeelen Greffier.

Franciscus Bogaerts 1. Hooftman.

Ioannes Van Laer 2. Hooftman.

Petrus Schuremans 3. Hooftman.

Franciscus Van Ransst 4. Hooftman.

Den 7^{en} Keus

Mr Iacobus Verbeelen Prins.

Mr Francisus Delvaile Tresorier.

Mr Emanuel Du Ric Greffier.

Mr Guiliam Vanden Heuvel 1. Hooftman.

Mr Gerardus Sandegem 2. Hooftman.

Mr Guiliam De Smet 3. Hooftman.

Mr Guiliam Scharlens 4. Hooftman.

UITZONDERLIJKE ONTHULLING VAN HET OUDSTE ARCHIEFSTUK IN HET AMVB

Remco Sleiderink en Frederik Geysen

De Wijngaard is een van de oudste verenigingen van Brussel en draagt ook de naam van de vroegere rederijderskamer 't Mariacranske. De vereniging speelde een belangrijke rol in het Brusselse amateurtoneel en in het ontstaan van de Koninklijke Vlaamse Schouwburg. Met een vergelijkende studie tussen een dichtbundel in Rotterdam en een ledenregister in het AMVB, wierp literatuurhistoricus Remco Sleiderink een verrassend licht op de zeventiende-eeuwse interne keuken van De Wijngaard.¹

Geschiedenis

De dubbele benaming De Wijngaard – 't Mariacranske gaat terug tot op de vroegere Brusselse rederijderskamers. Brussel had in de 15e eeuw vier kamers: Den Boeck (1401), De Violier (ca. 1470), De Lelie (ca. 1475) en De Corenbloem (1477). 't Mariacranske ontstond in 1507 uit een fusie tussen De Lelie en De Violier. In 1511 werd deze kamer onder bescherming van de vorst geplaatst. Na verloop van tijd verwaterde de band met de dynastie maar 't Mariacranske bleef binnen Brussel een geprivilegieerde positie behouden. Het was gedurende de 16e eeuw de enige Brusselse kamer die mocht deelnemen aan de Brabantse landjuwelen.

In de 17e eeuw ontstonden de zogenaamde compagnies. In tegenstelling tot de vroegere rederijderskamers waren dit gezelschappen die toneelproducties organiseerden. Enkele van deze compagnies waren nieuw, andere waren een voortzetting van reeds bestaande gezelschappen. Tot op vandaag is het niet duidelijk of De Wijngaard in 1657 uit of naast 't Mariacranske ontstond.

De Franse overheersing betekende een tijdelijke stopzetting van de activiteiten maar onder de Hollandse regering kende De Wijngaard een nieuwe bloei. Meegaande met zijn tijd onderging het gezelschap in 1822 een volledige verandering en richtte zich op

¹ Het artikel dat hier wordt gepresenteerd, is een compilatie en bewerking van de ISAD(G) Fiche van het archief van De Wijngaard, het artikel 'Snoeien in de wijngaard. Het verhaal achter de Princelycke lof-dichten' van Remco Sleiderink en diens perstekst hierover. *Brussel Deze Week* berichtte ook over deze vondst in BINST (Jean-Marie). 'Met verwijten als schurftig schaap, gekankerd been'. In *Brussel Deze Week*, 19 december 2013, p. 2-3.

taal- en letterkunde. Voortaan waren twee departementen elk met eigen statuten actief: een departement Toneelkunde en een departement Letterkunde. Na 1830 raakten de rederijderskamers in het slop omdat ze van orangisme werden verdacht.

Omstreeks 1839 blies de opkomst van de eerste flaminganten – zoals Van der Voort – De Wijngaard nieuw leven in en de vereniging groeide uit tot de ontmoetingsplaats van Brusselse flaminganten.

De lange geschiedenis en de status van De Wijngaard – met de grote en lange rol van de voorzitter Eugene Stroobants – maakte haar tot één van de belangrijkste amateurtheaterverenigingen in België.

Archief

Archieven en het erfgoed van De Wijngaard zijn doorheen de jaren verspreid geraakt. De meest substantiële hoeveelheden bevinden zich in het archief van de stad Brussel en in het AMVB maar het is duidelijk dat niet al het materiaal zijn weg naar een bewaarinstelling heeft gevonden.

Twee prestigieuze stukken zijn de registers die in het AMVB worden bewaard. De registers bevatten informatie over de leden, de statuten, de samenstelling van het be-

stuur, de rekeningen en de opgevoerde toneelstukken. Het AMVB heeft beide registers gedigitaliseerd.

Het oudste register dateert van 1657 en is getiteld *Namen van de vrije Liefhebbers van de Academie van den Wyngaert onder den Tittel van Groeijen en Bloeyen ingesteldt den 13 Augusti 1657*. Deze registers zijn een samenstelling van katernen uit verschillende periodes die op een bepaald moment in lederen banden werden samengebonden. De eerste notitie in dit register dateert uit 1657, de jongste uit 1822. Dit register is allicht het oudste archiefstuk uit de collectie van het AMVB.

Het tweede register is jonger van datum maar luxueuzer van opzet. De band is versierd en draagt ook de naam *Den Wyngaert*. Binnenin bevat het een katern met zes geschilderde blazoenen van beschermheren.

Ledenregister en dichtbundel onthullen onenigheid

In de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag ontdekte Literatuurhistoricus Remco Sleiderink een onbekende dichtbundel uit 1660. Deze werpt een verrassende nieuwe blik op de vroegste geschiedenis van De Wijngaard.

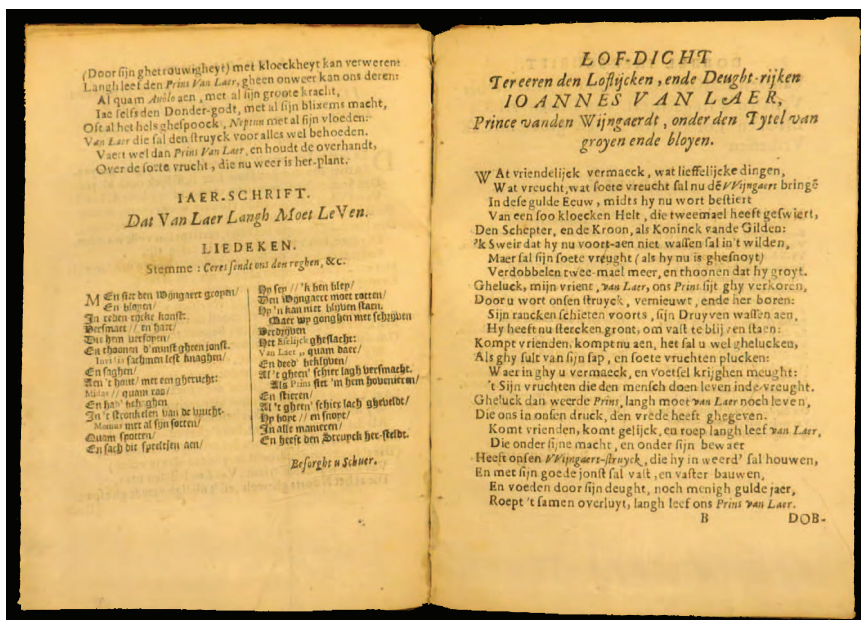
Drie jaar na de oprichting van deze kamer publiceerde De Wijngaard een dichtbundel als eerbetoon aan de nieuwe voorzitter: ('prins') Jan Van Laer. In deze *Princelycke lof-dichten* bejubelen de amateurdichters hun nieuwe prins omdat hij afstand heeft genomen van de vorige voorzitter, Guiliam Vanden Heuvel.

Vanden Heuvel wordt in de bundel vergeleken met een *gekanckert been* dat zo snel mogelijk geamputeerd moest worden. De Wijngaard moest dringend *gesnoeid* worden omdat die in het verleden te hoog op een *Heuvel* was geplant. Daardoor werden de wijnranken ziek. Door een al te ambitieus literair programma had de vroegere voorzitter kennelijk een deel van de amateurs van zich vervreemd.

Deze dichtbundel kan gerelateerd worden aan het zeventiende-eeuwse ledenregister in het AMVB. Hieruit bleek dat er meer aan de hand was dan de louter vervanging van een gecontesteerde voorzitter.

Tot 1662 koos De Wijngaard twee keer per jaar een nieuw bestuur wat telkens plechtig in het register werd genoteerd. Opmerkelijk is dat niet Jan Van Laer, bejubeld in de *lofdichten*, maar wel de gehekelde Guiliam Vanden Heuvel in het 7e bestuur (1660) als prins staat ingeschreven. Van Laer wordt er vermeld als tweede *Hooftman*. In het 8e bestuur zetelt Vanden Heuvel als eerste *Hooftman* en wordt Van Laer niet meer vermeld. In het 9e en 10de bestuur (1661 en 1662) komt geen van beide voor.

Op de volgende bladzijde van het register staat vermeld dat het boek gestolen (*ontdragen*) werd, voor vier schellingen in onderpand was gegeven en ten slotte werd teruggekocht door de rederijderskamer. Op de bladzijde daarna zijn vervolgens opnieuw de (jaarlijkse) samenstellingen van het bestuur ingeschreven vanaf 1664. In 1667 wordt Jan Van Laer als prins vermeld.





Dit ledenregister schetst samengevat het volgende beeld: tot en met 1662 is er continuïteit, vervolgens wordt het register gestolen, vanaf 1664 neemt men de draad terug op alsof er niets is gebeurd.

De dichtbundel schetst daarentegen een heel ander beeld: er heerst onvrede over de koers van de vroegere prins Vanden Heuvel, daarom wordt Van Laer tot prins gekozen in 1660.

Beide documenten schetsen een onvolledig beeld. Het is pas door deze twee bronnen met elkaar te confronteren dat we de geschiedenis kunnen reconstrueren.

De onenigheid moet ontstaan zijn in 1660. Zowel Vanden Heuvel als Van Laer staan ingeschreven als bestuursleden maar in het zelfde jaar wordt Van Laer in de dichtbundel geprezen als prins. Deze grote onvrede belette niet dat Vanden Heuvel ook in 1661 als bestuurslid optreedt en dat van Van Laer geen sprake meer is in het register. Men moet besluiten dat De Wijngaard in 1660 uiteen viel in een groep rond Vanden Heuvel en een dissidente groep rond Van Laer.

Kennelijk hield de eigenlijke Wijngaard, rond Vanden Heuvel, in 1662 op te bestaan. Na een jaar werd het inmiddels gestolen (of verpande) ledenregister teruggekocht door de groep rond Van Laer die volgens het register Prins werd in 1667.

De verwerving van het ledenregister was ongetwijfeld van groot belang voor Van Laer en de zijnen want hieraan ontleende men de nodige legitimiteit om de Wijngaard onder die naam voort te zetten.

Door het ledenregister te verkrijgen, wisten de dissidenten zich opnieuw in te kopen in de traditie – en met succes, zoals vandaag nog steeds bewezen wordt. De Wijngaard overleefde het interne geruzie van de beginjaren en sinds het midden van de zeventiende eeuw is het Brusselse amateurgezelschap onafgebroken actief geweest met tal van publicaties en toneelopvoeringen. In 2007 vierde De Wijngaard zelfs zijn vijfhonderdjarig jubileum!

REMCO SLEIDERINK

IS HOOFDDOCCENT OUDERE NEDERLANDSE LITERATUUR
EN CAMPUSDECAAN VAN DE FACULTEIT LETTEREN
VAN DE KU LEUVEN IN BRUSSEL